

בעהש"ת

קונטרס

טעם זקנים

שיחות התחזקות בעבודת השם
ע"ד הסלולה של
רביה"ק מור"זר"ן מברסלב זי"ע
מאת הרה"ח ר' לוי יצחק בענרער ז"ל

מתוכל במיפורי עובדות
מאנ"ש מדורות הקודמים

קונטרס

פ"ג

מכון

טעם
זקנים

שיתרוני ש"פ
רבי לוי יצחק בנדר ז"ל

תוכן השיעור

עם טאנצן צדיקים!

ר' הערש לייב ליפל - למחרת חתונתו

אפהיטן די צייט

דרך ארץ קדמה לתורה!

אכילה של"ס בשמיני עצרת בסוכה

קריאת שמע תיכף אחר ברכת המזון

הערות והארות מתקבלות
בחפץ לב, נא להתקשר אל:

יוסף מענדל האס

מאנסי ארה"ב

1-845-200-0443

בארה"ק: 072-257-3456

כל הזכויות שמורות

לקבלת הקונטרס וכן ההקלטה

(MP3) של השיעור, יש לפנות

דרך האימייל:

Rlyb148@Gmail.Com

ניתן לקבל את הקונטרסים דרך

הדואר (בכל שבועיים) במחיר

חודשי של \$15 עבור הוצאות

עריכת הקונטרסים

נא לפנות אל מס'

347-232-7166 (+1)

ניתן להאזין לכל השיחות שי"ל על ידינו:

ב'קו' מערכת ברסלב'

ארה"ק: 02.560.7387

ארה"ב: 646.585.2985

ענגלאנד: 0330.390.0487

בעלגיע: 03.808.1775

לשמיעת השיעור המצור"ב יש להקיש:

#2.1.2.1.1 ואח"כ #83

בס"ד

תחילת זמן החורף, תשל"ה

(טייפ מס' 101#)

עם טאנצן צדיקים!

(חסר. מדברים אודות קביעת הזמן של השיעור; ר' נחמן בורשטיין מספר איזה סיפור שאחד הגיע מאוחר לקידוש שעשה הרב ממשעהרין, מפני שהלה רצה לנוח קודם, וענה לו הרב שכעת הוא רוצה לנוח בעצמו - לא ברור כל כך. אחר כך מספר רלוי"צ אודות החתונה של ר' ברוך חתן ר' געצע שאביו בא מפולין לחתונה ושהוא היה חסיד קאצק ששם הקפידו שלא לעשות מצוה טאנץ, אבל ר' געצע כן רצה לעשות מצוה טאנץ וכו' - לא ברור כל כך)

הער זיך איין; איך געדענק אין אומאן - א חתונה איז געווען א שטיקל הערינג מיט ברויט, און איין פיסל וואס איז געווען צובראכן - א שטיקל האלץ מיט א קאסטן - דאס איז געווען דער טיש, אזוי ווי ביי די מעשה פון דעם 'בעטלער' - זיי האבן זיך אויסגעגראבן א גרויסן גרוב, און זיי האבן אים צוגעדעקט מיט פרוטעס און מיט ערד און מיט מיסט, און מען האט צונויף גענומען קוליטש - און זיי זענען דארט זייער זייער פרייליך געווען!..." (כך היתה נראית חתונה באומן).

- און מען האט געטאנצט אזעלכע ריקודין - אז עם האט זיך געגאסן די שווייס! שווייס האט זיך געגאסן מער ווי די וויין, מער ווי די משקאות!... און דארט איז געווען אזא מין שמחה...

רבי מאטעלע (משערנאבל'ער) האט אמאל א זאג געגעבן - דארט ביי די חתונה פון ר' ישראל'ן. נאך די חופה זענען אונזערע לייט געגאנגען דארטן מאכן א ריקוד, און ער האט זיך דארט צוגעשפארט - ר' מאטעלע, ער איז געשטאנען מיטן העמד און מיטן טלית קמן: 'איך האב געמיינט עם טאנצן חסידים - צדיקים טאנצן!'

'איך האב געמיינט עם טאנצן חסידים; עם טאנצן צדיקים!'

^א עי' סיפורי מעשיות מעשה י"ג - מהשבעה בעמלירם

^ב עי' שיש"ק ח"א תל"א, שבשנת תקע"ט היתה שמחת הנישואין הידועה והמפורסמת של רבי ישראל בן רבי יצחק אייזיק ומרת שרה'קע בת רבינו - נכד רביה"ק - עם בתו של רבי אהרן בן רבי מרדכי המגיד ממשערנאביל, עייעו"ש.

דאס איז געווען א בחינה דארטן ביי די ריקודים!

(ר' משה בינענשטאק: און קיין מוזיק איז זיכער נישט געווען) מען האט געדארפט צונויף נעמען (געלט) צו קויפן א ברויט מיט א הערינג - דאס איז געווען! און משקה - איז געווען דעם תם'ס משקה¹ - א גרויסע קרוג וואסער!

מיר פלעגן זיך דערווייטערן פון גיין צו די גרויסע חתונה'ס. איך בין איינמאל געווען דארטן אלול אין טשעהרין, איז געווען א גביר'ישע חתונה, און ר' אברהם איז געווען חזן, און א חזן מוז גיין אויף דער חתונה; דארטן איז דער חזן א רב אויך, דער חזן איז מסדר קידושין, אלץ - האב איך טאקע נישט געוואלט גיין אויף דער חתונה.

(רמ"ב: אלץ וואס?) דארטן איז געווען די רייכקייט מיט די געפוצטקייט - אין אומאן האט מען נישט געוואוסט די אלע מעשה'ס.

ער האט מיך געבעטן (געלאדנט) דער בעל שמחה (רמ"ב: ווער איז געווען דער בעל שמחה?) איינער דארטן פון אונזער שטיבל - פון אונזערע מענטשן, נאר א פארמעגליכער.

(ואמרת לוי): "איך קען נישט גיין אויף קיין חתונה" (רמ"ב: עס איז געווען תערוכת?) גיין, נישט קיין תערוכת; אז דאס רייכקייט איז געווען אזוי גרויס, דאס אנגעטאנקייט פון די לבושים, ווער האט דאס געזעהן אין אומאן?! ווער האט דאס געזעהן פאר די אויגן, ווער?!

איך בין געווען א חזן אין אומאן - א חזן ביי די שלעפערס, איך האב זיי געדארפט צוטראגן עפעס געבן; אבער א חתונה אין טשעהרין איז געווען א רייכע חתונה, עס איז געווען עפעס אנדערש.

נאר וואס דען, איצטער ווערט מקויים וואס דער רבי האט געזאגט²: עס שטייט דאך "כל המקיים את התורה מעוני" וכו' - גייט עס אויף די דורות!

¹ עיי' סיפור'מ מעשה ט' מחכם ותם.

² עיי' ליקוטי מוה"ן סי' ר': "המעם שהצדיקים שבזמן הזה הם עשירים, ובזמנים הקודמים היו רובם עניים ואכזרנים, זה מרומז במשנה (אבות פרק ד'): 'כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר', והצדיקים שבזמן הזה הם הם הצדיקים שהיו בזמנים הקודמים בסוד הגלגול, וכבר קיימו התורה מעוני, על כן זוכים עתה לקיימה מעושר!"

דערווייל מאכט מען איצטער שיינע חתונה'ס, מען נעמט ארויס א שיינעם אולם (זאל), און מען גיט עטליכע פארציעס פיש מיט פלייש, מיט אלע משקאות און מען טאנצט זייער געשמאק - ווערט מקויים: "כל המקיים התורה מעוני, סופה לקיים מעושר" - איצטער איז מען מקיים די עשירות...

וואו האט מען אזעלכע חתונה'ס געזעהן? ביי מיין אייניקל - אזא רייכקייט מיט מאכלים, מיט די משקאות, וואו האט מען דאס געזעהן?! נו, כאטש די עצם חתונה איז געווען דארטן (כאומאן) עפעס אנדערש, נו - שוין, אבער דאס איז ברוך השם אויך זייער וואויל, דערווייל איז דאך עס ארץ ישראל, ארץ הקדושה!

(השוואל: וואו איז געווען פרייליכער די חתונה?) אז מען וויל איז דא געווען פרייליך; אבער אז מען וויל איז דארטן געווען פרייליך - עס איז אן אנדער שמחה געווען.

איינער איז געווען דארט - ער איז געווען א שטיקל משכיל, ער פלעגט דאווענען ביי אונז, ער איז געווען אויף די חתונה, ער איז געקומען שפעטער ביינאכט (רמ"ב: וועמענ'ס חתונה?) ר' הערש לייב'ס^ה (ליפל).

- און מען האט אזוי געטאנצט - און ער האט געזעהן דאס טאנצן מיט וואספארא (שמחה), האט ער זיך אנגערופן: "הערט זיך איין; איר טאנצט, און מארגן אינדערפרי - דער חתן וועט נישט האבן וואס צו עסן, דארף מען זעהן צו מאכן א שטיקל מעמד דעם חתן". האט ער געזאגט: דעם ערשטן סכום געלט גיט ער.

דערנאך האט מען שוין דארטן געמאכט א סכום געלט און אוועקגעגעבן פאר חיים שבת'ס (מאנ"ש כאומן), און ער האט אים ארויסגעגעבן דארטן פון די שותפות א שטיק צייט אויף צו לעבן!

דער מענטש איז אזוי פיל נתעורר געווארן פון די חתונה, פון די ריקודים - אז ער האט דאס גאר אויפגעשטעלט, ער האט דאס געמאכט, דעם מעמד!

פארשטייט? דאס איז ער נתעורר געווארן פון די ריקודים!

^ה נשא לאשה את בתו של ר' אהרן מקיבליטש בתרפ"ג. נולד ה' שבט תרס"ה בלאדז'. עלה לא"י ניסן תרצ"ד. נלב"ע כ"ג חשון תש"מ בן 75 (גידוה"ג). היה גיסו של רלוי"צ.

(רמ"ב: ער איז געווען א שטיקל ברסלב'ער?) ער האט געשטאמט פון דורות פון אונזערע חסידים, ער פלעגט דאווענען ביי אונז, נאר ער האט זיך אריינגעכאפט אין השכלה.

ער איז נישט געווען שייכות צו אזעלכע רייד - אז איך זאל ווען גיין צו אים זאגן: גיב עפעס פאר הערש לייב'ן - וואלט ער ווען מיר גארנישט געגעבן - 'זאל ער גיין ארבעטן' (כך היה יכול לומר לי), אבער אז ער איז געווען אויף די חתונה און ער האט דאס געזעהן, האט ער געמאכט א מעמד פאר הערש לייב'ן.

דאס הייסט, אזעלכע ריקודים - צו נתעורר ווערן און זאגן אזא מין ווארט - קענסטו שוין פארשטיין וואספארא ריקודים דארטן איז געווען, עס איז געווען א לעכטיגע נאכט! אה, דאס איז א מעשה פון עטליכע אין פופציג יאר, איך געדענק נישט נאך אזא חתונה!

ר' הערש לייב ליפל - למחרת חתונתו

די חופה איז געווען פרייטאג, שבת אינדערפרי איז מען געקומען אין שול אריין, דער עולם איז געשטאנען אין פאליש, הערש לייב האט אנגעטאן דעם טלית און ער האט געזאגט דעם 'יהי רצון שתצילנו היום ובכל יום מעזי פנים ומעזות פנים' - האט ער אזעלכע קולות געגעבן, אזעלכע קולות האט ער געגעבן ביי דעם 'יהי רצון' פון נאך די ברכות! מען איז געשטאנען, מען האט נישט געוואלט אריינגיין אין שול אריין, מען האט נישט געוואלט אים איבערהאקן, דער חתן זאל אזוי שרייען...

(רמ"ב: ער איז געווען דער ערשטער פאר אלעמען?) ער איז געקומען פריער; מיר זענען געקומען, מיר זענען געשטאנען אין פאליש ['פרוזדור' הייסט עס דא] און הערש לייב האט אנגעטאן דעם טלית און געזאגט די ברכות - און געזאגט דעם 'יהי רצון שתצילנו היום ובכל יום, מיצר רע ומחבר רע' - די גאנצע, ער האט עס אזוי געשריגן מיט קולי קולות דעם יהי רצון. מיר זענען געשטאנען אינדערזייט, מיר האבן געהערט ווי א חתן שרייט צו מארגנס מיט אזעלכע קולות!

אפהיטן די צייט

(חסר, כנראה שמדבר שם דברים לרגל התחלת הזמן, לכמה בחורים ואברכים שנוכחו בעת השיעור)
מיר לערנען ארבעה שלחן ערוך'ס, מדרשים - מיט אלעס. עס איז א נייער זמן - עס
דארף זיך אנהויבן מיט התמדה, איר זענט דאך ישיבה לייט, (דארפט איר) האבן התמדה;
לערנען גמרא מיט שלחן ערוך און נישט בטל'ען די צייט - וועט איר האבן צייט אויף
אלעס!

אז איר וועט אפהיטן די צייט, וועט איר זעהן אז עס איז דא צייט אויף צו לערנען
דעם רבי'נס ספרים און עס איז דא צייט אפצוהיטן די סדרים, די שיעורים וואס מען
לערנט אין ישיבה, און עס איז דא צייט צו זאגן (ליקוטי) תפילות אויך; דער עיקר - נישט
בטל'ען די צייט!

מען דארף אסאך בעטן דעם אויבערשטן מען זאל אפהיטן די צייט! צייט אויף צו
רעדן דברים בטלים איז נישטא! אז איר וועט אפהיטן די צייט, וועט איר זעהן אז איר
וועט האבן צייט צו לערנען דעם רבי'נס ספרים, איר וועט האבן צייט אויף אפלערנען
די סדרים וואס מען לערנט אין ישיבה, און דו וועסט האבן צייט צו שלאָפן, דו וועסט
האבן צייט זיך אויפצוהויבן, דו וועסט אויף אלעס האבן צייט - איין זאך וועט דיר נישט
בלייבן קיין צייט - צו רעדן דברים בטלים וועט דיר נישט בלייבן קיין צייט, דאס נישט!

(ר' נחמן בורשטיין: ווען ענדיגט איר דעם זוהר אויף בראשית?) איך ווייס? ווי אמאל.

(רנ"ב: איר ציהט אריין אין די אנדערע וואך אויך?) איך האב נאך אנגעהויבן לערנען דעם
זוהר פון בראשית - נאך אינמיטן חול המועד.

(רנ"ב: און די הקדמה? פאר סוכות הייסט עס?) ניין, די הקדמה איז דאך פופצן בלאט (רנ"ב:
און וואת הברכה?) ברכה איז נישטא קיין זוהר - זוהר חדש איז דא, זוהר איז נישטא.

האזינו - די אידרא האב איך געענדיגט הושענא רבא.

(רנ"ב: בראשית דארף מען לערנען מסתם זיבן-אכט בלאט א טאג, עס איז ארום פינעף און זעכציג בלאט, דאכט זיך אז עס שטייט פון אריז"ל אז ער האט ארויסגעגעבן איינעם א תשובה ער זאל לערנען פינעף בלאט זוהר אלע טאג - דער ר' מאיר פאפירוש ברענגט עס אין 'אור צדיקים')

(רנ"ב: און מדרש? מדרש איז דאך אים) עטליכע אין זעכציג. הער זיך איין - איין זאך: היט די צייט - וועט זיין אויף אלעמען צייט, דאס איז דער כלל!

נאך א זאך, אזוי ווי דער אויבערשטער גיט אריין א ברכה אין מענטשן "אוכל קמעה והוא מתברך במעיו", (כמו"כ) אז א מענטש היט די צייט, גיט אים דער אויבערשטער אריין א ברכה - האט ער א ברכה אין די צייט אז אלץ וואקסט - עס איז דא!

איך האב א ספר דא - ברענגט ער פונעם גאון, אז דער גאון האט אזוי געזאגט: א מענטש אז ער היט נישט די צייט און ער רעדט דברים בטלים - וועט אים דער אויבערשטער בשום אופן נישט ווייזן דעם אור התורה, וויבאלד אז ביי דיר איז וואלוול (ביליג) צו היטן די צייט וועל איך דיר בשום אופן נישט ווייזן דעם אור התורה!

א מענטש אז ער היט די צייט, עס איז אים חשוב און ער ליגט אין לערנען, העלפט אים דער אויבערשטער אז עס ווערט אים לעכטיג אין די תורה, ער זעהט די לעכטיקייט אין די תורה, און דער אור התורה איז שוין מחזיר למוטב".

י' עי' בספר שם הגדולים, חלק ספרים - מערכת ב אות לג, וול"ש: "וזו תשובה השבתי למשכיל אחד ששאל על אשר כתבו גורי האר"י זצ"ל שלימוד הזוהר הוא תקון גדול להאיר הנפש ולקדשה, והרב זצ"ל נתן תיקון לבעל תשובה ללמוד חמשה דפין של תורה בכל יום אע"ג דלא ידע מאי קאמר! דקריאתה זו הילולא להאיר הנפש ולתקנה. ונראה כי דווקא לימוד הזה יש בו סגולה זו, יותר על לימוד משנה ותלמוד ומקרא! והוא פלא כמה בוחו גדול מכל התורה! אם למקרא ואם למשנה, אלו דבריו. ואני אמרתי לו: דע כי אין ספק כי כל לימוד בתורה הקדושה נשא ורם והוא מרומם ובפרט אם יהיה לשמה באמיתות, ודאי בונה בשמים מעלותיו ומתקן העולמות ומייחד הדורים. ואפילו מארי רזין חוב"ת גברא ללמוד מקרא משנה והלכה דבר יום ביומו, כאשר דיבר בקדשו רבינו האר"י זצ"ל וכמעשהו ממנו. אמנם אשר גדל לימוד הזה, היינו שהמקרא ומשנה והתלמוד הם מלובשים מאד ואינו ניכר בהם הסוד כלל, לא כן זה שמדבר בסודי התורה בפירוש ואין פתי הקורא שלא יבין דרך כלל כי דבריו בעמקי רזי התורה, ולכן להיות פתרי תורה גלויים בלי לבוש הן מזהירי"ן ומאירים הנפש, ואע"ג דבצד מה דבריו סתומים וחתומים מאד היינו להבין סתר עליון בעצם ולידע תוכן הדברים על בוריין ועל מתכונתן דודאי צריכא רבה ולא יובנו הדברים כ"א מפי חכם גדול לאוזן מקבל מבין, ברם בכללות ניכר היותן רזין עילאין והדברים עושים רושם בשרשיהם עליונים למעלה. ועתה ראיתי בס' ארץ החיים פי' תהילים מומור ע"ב שהביא מאמרם ז"ל כי כל התורה קודש ושיר השירים קודש קדשים, ופירש דכל התורה יש בה פרד"ס ואינו ניכר הסוד אך בשיר השירים הסוד בגלוי ולכן הוא קדש קדשים והאריך בזה ע"ש. והוא ע"ד שכתבתי בעניותי".

י' רש"י ויקרא כ"ו, ה.

י' עי' מדרש רבה איכה - פתיחתא דחכימי ב': "רבי הונא ורבי ירמיה בשם רבי שמואל ברבי יצחק אמרי, מציינו שויתר הקדוש ברוך הוא על עבודת פוכבים ועל גלוי עריות ועל שפיכות דמים, ולא ויתר על מאסה של תורה! שצאמר: על

אזוי אויך, אז מען היט די צייט העלפט דער אויבערשטער אז עס איז דא א ברכה; איך לערן עפעס און איך האב דעם רעיון גיכער אין לערנען, און איך כאפ בעסער! נאר 'היטן די צייט' - וואס דערויף איז קיין שום תירוץ נישטא, היטן די צייט! דו ביסט פארמאטערט? לערן א קליין ספר'ל! א גרינגע זאך!

'אכילה ושתיה ושינה' דאס איז מען דאך מחויב, ביסטו וואכעדיג - האסטו נישט קיין שום זאך - נאר דאווענען, נאר לערנען, לערנען און דאווענען², רעדן מיט מענטשן און שוין! - א אנדערע זאך איז נישטא.

(רנ"ב: און אז מען דארף צענעמען א סוכה - און נאכדעם דארף מען זעהן עס זאל זיין עפעס פארשידענס און דא אהער און דא אהין?) דאס הייסט דאך 'משא ומתן' - דאס איז מען דאך מחויב. דער רבי זאגט אין תורה נ"ד³ - די זאך קומט אן צו מיר; עס האט געדארפט זיין ביי יענעם, און נאכדעם גייט עס צו מיר, און צוריק צו יענעם (עי' בהערה למטה).

מה אקדה הארץ, על עבודת פוכבים ועל גלוי עריות ועל שפיכות דמים, אין פתיב כאן, אלא על עזבם את תורתך. רבי הונא ורבי ירמיה בשם רבי חייא בר אבא אמרי, פתיב (ימי' טו, יא): ואתי עזבו ואת תורתך לא שמרו, הלואי אותי עזבו ותורתך שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה המאור שבה היה מחזירן למוטב!⁴

² עי' שיחות הר"ן רפ"ז: אמר: מה יש להאדם לעשות בזה העולם, אין צריך כי אם להתפלל וללמוד ולהתפלל. מע באדארף מער ניט נאר דאווינין אין לערנין אין דאווינין!

³ עי' בחיי מוהר"ן תל"ה: "כשהכניס אותי בהתמדת הלמוד, וצוה עלי וקבע לי שעורים גדולים בכל יום, והזהיר אותי שבכל יום אראה לדבר עם בני אדם איזה שיחות וסיפורים כדי לפקח דעתי. ואף על פי שלא היה היום מספיק לי לגמור השיעורים שצוה עלי, אף על פי כן אמר שזה מוכרח לפקח דעתי בכל יום על ידי שיחה עם בני אדם איזה שעה ביום. וכבר מבאר במקום אחר (לקושי מוהר"ן לה) שהשיחה עם בני אדם היא כמו שינה שהיא נייחא למוחין". גם עי' שם תקל"ג: "אמר כשהמוח נתייגע מהלימוד או צריכין לשוח ולדבר שיחות חולין עם בני אדם כדי לפקח דעתו, והשיחה הזאת היא כמו שינה שהיא נייחא למוחין. ושיחה בזה בכלל דברים בטלים חס ושלום כלל, אדרבא היא מצוה גדולה ועל זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה (מנחות צט) ביטולה של תורה זהו קיומה כמו שכתוב (תהלים קי"ט) "עת לעשות לה' הפרו תורתך". כי אם לא יתבטל קצת לפקח דעתו בשיחה אזי חס ושלום יתבטל מכל וכל".

⁴ "אות ג', זול"ש: "ויחוד של צדיק וכנסת ישראל נעשה על ידי משא ומתן. כי כל דבר שבועולם, יש בו ניצוצות הקדושה שנפלו בשעת שבירה, ושבירה, הוא בחינת אותיות שנשברו ונפלו לכל דבר ודבר מזה העולם. וכל דבר יש לו שעה (עיין אבות פ"ד). וצריך לבוא בשעה זו לאדם זה, שהוא משורש אחד עם אותן הניצוצות שיש בזה הדבר. וכשמגיע זה הדבר לאדם זה, והוא מקבל חיות מזה הדבר, היינו מהאותיות הנשברים שיש שם. על ידי זה נכללין האותיות הנשברים בזה האדם, בחיות שלו, ונעשה מהם קומה שלמה, ומתפשט בחיות של כל הגוף. ועל ידי זה נשלמין האותיות, ויש להם שלימות. וצריך לשהות הדבר אצל זה האדם להשתמש בו, עד שנפסקין האותיות והניצוצות השייכין לשרשו" וכו', עיי"ש.

דער אויבערשטער זאל אונז העלפן מיר זאלן היטן די צייט; און אייך די ישיבה לייט דארף מען אוודאי געבן די ברכה אז 'איר זאלט היטן די צייט!'²

דרך ארץ קדמה לתורה!

און אויך דארפט איר וויסן: איר ווערט אנגערופן אויפן רבי'נס נאמען, און ביים רבי'ן איז זייער געווען דער ענין פון דרך ארץ.

אז איר וועט היטן די צייט וועט אייך דער אויבערשטער העלפן אז איר וועט האבן א ברכה אין לערנען, אין יראת שמים, אין אלעס - אבער די צייט זאלט איר היטן!

(רמ"ב: ווי איז געווען עפעס א צייט - מען האט געטיילט עסן אין עפעס א הונגער יאר, און מען האט געכאפט -) יא, עס איז געווען איינמאל אין אומאן אין מיינע צייטן; עס איז געווען - מען האט עפעס געכאפט, האט זיך אויפגעשטעלט מרדכי באברניצער: "ביי אונזער מיש כאפן?!"

ביי אונזער מיש זאל מען כאפן?! - מיט א מין הקפדה!

(רמ"ב: עס איז געווען א הונגער יאר?) עס איז געווען, עס איז נישט געווען וואס צו עסן.

(רמ"ב: ביים רבי'ן איז געווען עפעס א מעשה מיט האניג, אויך עפעס אזא מין סארט זאך?) יא, איינער האט מורא געהאט אז ער וועט נישט האבן א ביסל האניג, האט ער זיך אראפגענומען אביסל האניג פריער - פארן וואשן זיך, ער זאל האבן אביסל האניג, האט זיך אנגערופן דער רבי: 'אזוי ווי קינדערלעך, המוציא מיט האניג!'

אונזערע לייט ווייסן נישט דערפון - פונעם גודל דרך ארץ וואס דער רבי האט מקפיד געווען - דאס איז א יסוד פון חסידות ביי אונז!

² עי' שיש"ק ח"ב קע"ט: מוהרנ"תאמר בסוף ימיו: "די וועלט וועט זיך פארוואונדערן אויף מיר פון וואנעט האב איך גענומען אזוי פיל צייט (צו שרייבן, און רעדן מיט מענטשן, און עוסק זיין בעבודת השם). די וועלט זאגט אויפן ש"ך אז ער האט געהאט 'השבעת הקולמוס' - איך האב נישט געהאט קיין 'השבעת הקולמוס'! נאר וואס דען? איך האב געהיט די צייט, און אז מען היט די צייט - איז דא צייט אויף אלעס!"

³ עי' ביאור הליקוטים תורה ח' סי' תניינא אות ה'. ובחיי מוהר"ן תקט"ו, וז"ל ש: "הזהיר (רביה"ק) שלא לאכל בהלעטה הינו במהירות כדרך גרגרן, כי זהו בחינת (בראשית כ"ה): "הלעיטני נא", רק להרגיל עצמו לאכל במתינות בישוב הדעת ובדרך ארץ כדרך שאוכלין בדרך ארץ כשיושב אדם חשוב על השלחן, כך יאכל תמיד אפלו כשאוכל לבדו!"

ביים רבי'ן איז דרך ארץ א יסוד פון חסידות, און אין ישיבה דארף מען דאס אויך וויסן, אז דרך ארץ איז א יסוד פון חסידות.

איך בין געקומען קיין אומאן האב איך געזעהן, איך ווייס? איינער דארטן גייט צום אנדערן, זאגט ער אים: 'איר'; (משא"כ) אין פולין - א חסיד - דער זאגט אים צוריק - 'דיר', ווער זאגט עפעס אזוי? ביי אונז זאגט מען דא - 'איר' - נישט קיין 'דו', נאר 'איר', איר' - שפעטער האב איך שוין געזעהן, דער דרך ארץ איז זייער גרויס געווען.

(רמ"ב: ווי האט געהייסן די גאס וואו דער רבי האט געוואוינט אין אומאן - דארטן וואו דער בוים איז געווען?) אין אונזערע צייט האט עס געהייסן: 'וויילאנסקע!'^ד

(רמ"ב: עס איז געווען דער גאנצער בנין וואו דער רבי האט געוואוינט - מיטן בוים?) דער בנין איז נישט געווען; מען האט געזאגט אז אין דעם הויף - אינמיטן הויף איז געווען א שיינער בוים און דארטן האט געוואוינט דער רבי; אין מיינע צייטן איז דארטן געווען א הויף און א שיינער בוים.

(רמ"ב: וואו געפינט זיך די גאס - נעבן די שול דארטן - יענער געגנט?) העכער אביסל! העכער ארויף, דו ביסט דאך נישט געניט אין די גאסן, דו ביסט נישט געווען אין די גאסן.

(רמ"ב: מיר האבן זיך געדרייט, מיר זענען געקומען פון אויבן, מיר האבן זיך געדרייט אין מארק העכער ווי די שול) דארטן איז די ראט הויז (מועצת העיר), דארטן איז דא א ריזיגע הויז ארום און ארום; דארטן איז דא קלייטן ארום און ארום (רמ"ב: אה, וואס ר' נתן האט געזאגט זיין זוהן ר' יצחק) יא יא^{טו}.

(רמ"ב: אין אייערע צייטן איז געווען די ראט הויז?) אוודאי, אוודאי. (רמ"ב: אזוי? מסתם א גרויסער שטארקער בנין - אז עס איז געבליבן!) א גאנצע גאס. דארטן איז דא הונדערטער קלייטן - א ריזיגער בנין. אין מיינע צייטן ביי די קאמוניסטן איז געווען לידיגע קלייטן; אבער פריער איז געוועזן - ביי דעם צאר, ביי דעם קיסר, איז געווען - אה, גרויסע גבירים, עס איז געווען שיינע גרויסע געשעפטן, לוקסעסן - האָ!

^ד עיין שיח שרפי קודש ח"א אות תרס"ג.

^{טו} עיין שיש"ק ח"א רכ"א.

(רמ"ב: דאס איז געווען די לינקע זייט?) די רעכטע זייט (רמ"ב: דארטן איז נישטא קיין בית הקברות אין יענעם געגנט?) ניין, ניין! (רמ"ב: אין אומאן איז דא בכלל אסאך גערטנער - די גאנצע שטאט!) יא, גערטנער, פרדסים.

דו ביסט געווען אין סאָפּיע¹²? (רמ"ב: יא, מען האט געוואלט יוצא זיין, מען האט געמאכט א ריקוד דארטן. איך בין געווען דארט דאס ערשטע מאל - איז געווען א שניי, מיר האבן אפגענארט דעם שאפער אז מיר ווילן גיין זעהן די סאפיע, און אז דער מאשין האט זיך אנגעהויבן גליטשן אויף די שניי דארטן האבן מיר אים געזאגט: גוט, מיר ווילן גיין אין א רעסטוראנט אין פושקינא אוליזא, עס איז געווען תענית אסתר, שוין, האט ער געזעהן - וואס רעסטוראנטן? מיר ליגן אויף די שניי דארטן ביים ציון...)

אכילה של"ס בשמיני עצרת בסוכה

(חסר) (רמ"ב: איר האט עס געהערט פון ר' אברהם ב"ר נחמן'ס טאקע?) אז וואס? (רמ"ב: אז דער רבי איז געזעצן אין סוכה אפילו שלש סעודות שמיני עצרת?) יא - שבת! אז עס געפאלט שבת - שמיני עצרת, איז דער רבי געזעצן שלש סעודות אויך אין די סוכה!

(רמ"ב: און געשלאפן אויך?) ניין, שלאפן נישט - קיין לייב בסוכה מאכט מען נישט, נאר מען זיצט¹³.

קריאת שמע תיכף אחר ברכת המזון

(חסר. אחד שהיה בא בכל שבוע לשיעור ביום ה' רוצה לקבוע שיעור אחר עם רלווי"צ, כיון שקשה לו לבוא בזמן זה, ורלווי"צ מתנצל שאינו יכול בזמן זה ובזמן זה, וכששואל רלווי"צ אודות 'כלילה' עונה לו רלווי"צ בזה"ל: צו מען שטייט אויף צו מען שטייט נישט אויף (חצות) - די צייט איז נישט מיין צייט (לדבר עם אחרים כלילה); אוועקגעבן צייט אויף אנדערע - האב איך נישט.

אונזערע לייט פלעגן זאגן, אז נאכ'ן בענטשן שטייט גלייך קריאת שמע שעל המטה (בדפוסים הישנים) - ווייל נאכ'ן בענטשן דארף מען באלד ליינען קריאת שמע! (בכדי לקום בחצות).

¹² גן בעיר אומן. עי' אודותיה בשיש"ק ח"ו, תקכ"ו.

¹³ עי' שיש"ק ח"א, תר"ו: אמר פעם רביה"ק בלשון תמיה: "אין אומאן זיין, און אין סופיא נישט זיין?!"

¹⁴ כמבואר בשלחן ערוך או"ח סי' תרס"ח סעי' א'. ובמג"א ס"ק ב' - שבחור"ל אוכלין בסוכה מפני שהוא ספק שביעי.